

Nr 657

Av herr Hæggbloom m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 34, angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd.

(Lika lydande med motion nr 557 i Första kammaren)

Vid utformningen av skördeskadehjälpen, så som den presenteras i proposition nr 34 »angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd», tycks man ha åsidosatt eller bortglömt, att 1960 års skördeskadorna till sin avgörande del varit av katastrofkaraktär för ett begränsat antal jordbrukare, som direkt drabbats av att på vissa arealer inte alls kunna bärga någon skörd.

Katastrofkaraktären har annars vitsordats i uttalanden gjorda från högsta håll. Så uttalade jordbruksminister Netzén i en intervju publicerad i tidningar den 24 augusti 1960: »Lokalt får man bedöma skördeskadorna som betydande och t. o. m. av katastrofkaraktär . . . De som drabbats av skördekatastrof bör givetvis kompenseras . . . De inrapporterade fallen — de flesta från Kalmar län och Sörmland — är av sådan storleksordning, att det är helt naturligt, att de drabbade områdena gör anspråk på skadestånd.» Att ingenting inträffat, som gett anledning till ändring av denna spontana inställning, framgår av det siffermaterial som propositionen nr 34 redovisar. Medan resultatet av väderlekens inverkan på skörden 1960 varit sådan, att de icke skördeskadade områdena gav ett beräknat skördeöverskott på 214 milj. kr., gav de tio skördeskadade hushållningssällskapsområdena en skördenedsättning värderad till 107 milj. kr. Inom dessa områden torde de av katastrofen berörda jordbrukens areal ha utgjort en mindre del. Oavsett om man väljer den ena eller den andra av de i propositionen redovisade värderingarna av skadornas storlek, är det uppenbart att för många jordbruksföretag måste föreligga skador av katastrofal omfattning.

Mot en sådan bakgrund ter det sig svärförståeligt, att inga som helst bidrag till skördeskadehjälp anvisas via budgeten eller av de medel som tidigare anvisats som grundfond för skördeskadeförsäkring. De 20 000 000 kronor som föreslås bli tagna i bruk utgöres uteslutande av jordbrukets regleringsmedel, som enligt ett mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation överenskommet förslag bör disponeras för täckande av speciella behov vid tillämpning av inkomstregeln eller treprocentregeln inom nuvarande prissättningsystem och till »bytesexport» av spannmål och åtgärder på matpotatisområdet m. m. När det gäller katastrofhjälp borde, i lik-

het med vad annars varit fallet, anlåtande av direkta statliga bidrag kunnat komma i fråga eller också, liksom år 1957, medel tagits av det belopp 1956 års riksdag anvisade som grundfond i ett planerat system för reglering av skördeskador.

Åsidosättandet av att det här är fråga om katastrofhjälp kommer också tydligt till synes i de föreslagna bestämmelserna om kontantbidragens utlämnande. Här utformas skördeskadehjälpen, som enligt jordbruksministerns uttalande i tidningsintervjun skulle »kompensera» dem som drabbats av skördekatastrof, till att bli en fördelning av behovsprövade socialbidrag. Som kvalifikation för erhållande av skördeskadehjälp räcker det inte — vilket annars varit en rimlig fordran — att skadorna för den sökande medfört ett »bortfall av inkomster, vilket framstår som väsentligt i förhållande till hans normala årsinkomst», utan inkomstbortfallet skall *också* ha medfört, att hans ekonomi blivit så hårt pressad, att han får anses ha avsevärda svårigheter »att betala räntor, amorteringar, arrenden och andra utgifter, nödvändiga för driftens fortsättning». Så som detta är formulerat kan det enligt ordalydelsen tydas så, att sökanden skall brista i samtliga dessa uppräknade betalningsskyldigheter, men även om avsikten ej är sådan, ter sig restriktionerna mot erhållande av bidrag mycket hårda.

Särskilt med utgångspunkt från propositionens förslag att de 20 milj. kronorna till bidrag skall tagas av jordbrukets regleringsmedel, synes det oss orimligt, att genom fördelningsprinciperna låta skördeskadehjälpen så helt få karaktären av socialbidrag. När jordbrukets organisationer i de skördeskadade områdena gjort framställning om skördeskadehjälp, har man inte syftat till detta, utan till en tillämpning på jordbrukets område av den samhällssolidaritet som kommit till synes vid andra naturkatastrofer och vid oförvårdad arbetslöshet.

För många av skördekatastrofen drabbade jordbrukare ligger det nära till hands att jämställa sin situation med arbetslösas. Det inkomstbortfall som drabbat dem består till stor del i utebliven arbetsinkomst därför att de under flera höstveckor av onormal väderlek hindrats från att göra normal arbetsinsats. Vad inkomstbortfallet för nu arbetslösa och dem som 1960 fått lida av skördeskador beträffar så kan beräknas att inkomstbortfallet för de arbetslösa ej kan uppgå till mer än högst dubbelt så stort belopp som skördeskadornas beräknade värde. I arbetsmarknadsstyrelsens budget för år 1961/62 ingår bidrag till arbetslöshetskassorna med 69 000 000 kronor och anslag till vissa sysselsättningspolitiska åtgärder med 280 000 000 kronor. Även med de betydande olikheter som föreligger i utformningen av arbetslöshetshjälpen och skördeskadehjälpen bör på grund av de beröringspunkter, som onekligen också föreligger, såväl frågan om anvisande av medel via budgeten som frågan om formerna för hjälpens utlämnande bedömas med visst hänsynstagande till statens engagemang för arbetslöshetshjälpen.

I praktiken torde de i propositionen föreslagna fördelningsgrunderna leda till orimliga konsekvenser. Näralligande jordbruk med lika stora skördeskadador kan bli helt olika »kompenserade» alltefter ägarnas ekonomiska situation, bakom vilken kan ligga vitt skiftande orsaksförhållanden, som inte har med 1960 års skördeskadador att göra. Någon sådan gradering förekommer inte vid arbetslöshetshjälp och skulle ej heller förekommit, om skördeskadadeskydd nu varit genomfört.

Ett av skälen till att statlig skördeskadehjälp nu är behövlig med anledning av 1960 års skördeskadador är att den sedan länge aktuella frågan om någon form av skördeskadeförsäkring inte är löst. I jordbruksnämndens förslag till medelsanskaffning möter oss en fördelning av denna mellan staten och jordbruket, som nära överensstämmer med förslaget i departementspromemorian om skördeskadadeskydd. Det ligger nära till hands att fullfölja parallellen med detta förslag genom att fördela hjälpen efter skadornas storlek och inte efter de bidragssökandes aktuella, ekonomiska situation, som har vitt skiftande orsaker. Om medlen enligt propositionens förslag utslutande skulle tillskjutas av jordbrukets regleringsmedel som jordbruksnämnden avsett för andra ändamål, förstärker det kravet på att bidragets fördelning i huvudsak sker i förhållande till skördeskadornas storlek och ej som socialbidrag efter behovsprövning.

Att den anvisade bidragssumman, varifrån än medlen tas, inte är tillräcklig i förhållande till skördeskadornas storlek är uppenbart. En fördelning efter de grunder vi här föreslår förutsätter att alla får taga en självrisk, vilket också förutsattes i departementspromemorian förslag till skördeskadadeskydd och även finnes dolt i propositionens förslag till bidragsmedlens fördelning. Vi anser det vara önskvärt, att denna självrisk fördelas så rättvist som det är möjligt att göra.

Det är ur denna synpunkt inte tillfredsställande, att som enligt propositionen är tänkt fördela 15 milj. kronor på de hårdast skördeskadade områdena med fasta belopp i förhållande till de uppskattade skadornas storlek. Huruvida dessa belopp sedan inom områdena blir fördelade på ett större eller mindre antal sökande och alltså med större eller mindre belopp på dessa, blir beroende av hur många sökande som anmäler sig, som uppfyller propositionens krav på att vara tillräckligt nödlidande. Om fördelningen av bidragsbeloppen mellan områdena sker efter 1960 års skördeskadador, vilket torde vara avsikten enligt propositionen och för övrigt det enda möjliga, blir situationen den, att i områden som haft skördeskadador under föregående år, blir det många sökande, som fyller propositionens kvalifikationer, och då får alltså var och en mindre belopp, medan de kvalificerade sökandena blir färre och bidragstilldelningen rikligare i områden, som fick skördeskadador först 1960. Givetvis kan något av det orimliga i sådana konsekvenser läggas till rätta vid disponerandet av de 5 000 000 kronor, som föreslås bli undantagna

från den centrala fördelningen, men det anförda visar att principen för propositionens förslag om bidragsfördelningen i betydande grad är antastbar.

Den fördelningsprincip vi i stället vill förordna innebär att bidragens storlek rättar sig efter skadans storlek ställd i förhållande till sökandens normala årsinkomst. Denna formulering återfinnes också i propositionen och är även enligt denna utgångspunkt för bidragsberäkningen. Naturligtvis avses med normal årsinkomst sökandens inkomst från jordbruk och att denna årsinkomst utgör sökandens huvudsakliga försörjning. Vi anser att redan tillämpandet av en sådan princip kommer att ge tillräcklig differentiering till fördel för de hårdast drabbade och sämst situerade och att inte någon ytterligare differentiering bör ske, som skiljer ut en grupp, som kan få stämpeln på sig att vara rena socialfall. En sådan differentiering kan befaras skapa mycket missnöje med skördeskadehjälpens fördelning.

Vi förutsätter att Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande jordbruksnämnden får utfärda de anvisningar, som blir nödvändiga vid tillämpningen av de av oss föreslagna fördelningsprinciperna på samma sätt som tillämpningsföreskrifter måste utfärdas, om propositionens förslag bifalles. Till exemplifiering av hur vårt förslag kan utformas vill vi anföra att om samma totalt skördeskadade areal på gårdar av olika storlek medfört en minskning av den normala årsinkomsten med 20 procent i ena fallet och med 40 procent i andra fallet, en differentiering av bidraget efter skadans förhållande till årsinkomsten bör ske efter allmängiltig formel, vars uppställande inte torde vara något större matematiskt problem. Bidragsfördelningens handhavande efter sådana grunder måste bli väsentligt lättare än bedömandet av de olika sökandenas individuella betalningssvårigheter i fråga om olika slag av utgifter. Om vid tillämpningen av enligt vårt förslag gjord bidragsfördelning särskilt ömmande fall på grund av speciella förhållanden kommer att föreligga, bör någon del av de enligt propositionen reserverade 5 000 000 kronorna kunna komma till användning för att utjämna dessa på samma sätt som en viss utjämning förutsättes enligt propositionens förslag.

Under hänvisning till vad vi här ovan anfört hemställer vi,
att riksdagen måtte

1) medgiva att bidrag till jordbrukare, vilka på grund av 1960 års väderlek drabbats av skördeskadador må utdelas med hänsynstagande till i första hand skadornas storlek i förhållande till normal årsinkomst av deras jordbruk;

2) medgiva att för utbetalande av sagda bidrag medel må ställas till förfogande intill ett belopp av 20 000 000 kronor;

3) medgiva att kostnaderna för bidragen må bestridas med

a) ett reservationsanslag på 7 000 000 kronor för budgetåret 1961/62 eller alternativt med 7 000 000 kronor av me-

del vilka jordbruket enligt beslut av 1956 års riksdag skall erhålla till grundfond i planerat system för reglering av skördeskador,

b) intill ett belopp av 6 500 000 kronor, av medel som influtit genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område under regleringsåren 1956/57—1958/59,

c) intill ett belopp av 6 500 000 kronor, av medel som under regleringsåret 1960/61 inflyter genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område;

4) medgiva, att för utbetalande av bidragen erforderliga medel må i mån av behov förskottsvis tillhandahållas ur tillgängliga införselavgiftsmedel på jordbrukets område;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att, på förslag av statens jordbruksnämnd efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, fastställa den närmare fördelningen av nyssnämnda belopp å vardera 6 500 000 kronor på de olika slag av införselavgiftsmedel, från vilka beloppen slutligen skall gäldas.

Stockholm den 21 februari 1961

Einar Hæggbloom

Carl Eric Hedin

Eric Nilsson

i Svalöv

Jöns Nilsson

i Bästekille

Lennart Stiernstedt